

”נדרים לה' אשלם”

עיון אמוני בסוגיית הנדרים והשבועות

ראש דבר

סוגיית הנדרים נראית זרה לאדם בן זמננו. הנדרים אינם מהווים כלל חלק ממצויאות חיינו היומיומית, המפגש היחיד שלנו איתם הוא בהתרת נדרים שבערב ראש השנה ב'כל נדרי' שבערב יום כיפור¹.

השימוש בנדרים איננו פופולרי כלל, ויש אף כאלה שאצלם לומר 'בלי נדר' הפך לשגרת הלשון. האדם המודרני איננו מרגיש צורך לנדור, הנדר נתפס בעיניו כמעשה תינוקי, כחוסר בגרות נפשית, כבריחה מהתמודדות עם קשיים ע"י הרצון החופשי, באמצעות יצירת הכרח דתי המוציא את הבחירה מהתמונה. וכהדחקה של 'אני' האמיתי.

השבועה, לעומת זאת, מאוד פופולרית בחוגים הפחות יראי שמים בחברה הישראלית, ודא עקא דבר זה הפך את השבועה לדבר זול והוציא ממנה את כל הנשגבות והיראה שהייתה בה, וממילא היא איבדה את כל האפקטיביות שלה בבירור האמת. כשאדם מהרחוב אומר 'נשבע לך בספר תורה' זה ממש לא גורם לך להאמין לו, ואולי אפילו פועל את הפעולה הנגדית... ובמיוחד כשדקה לפני כן הוא נשבע לחבר שלו שהוא יהרוג אותו ולא עשה לו כלום. מילה היא כבר לא מילה. האדם הפשוט כבר לא מרגיש מחויבות למה שיוצא מפיו. כוח הדיבור חולל, קדושתו אבדה לו.

במאמר זה ננסה לגעת, מתוך עיון בדברי רבותינו, בשאלות היסוד בסוגיית הנדרים והשבועות:

מהם המניעים הנפשיים של האדם לנדור?

מהי פעולתו של הנדר על האדם?

האם הנדר יכול להיות דבר חיובי?

והאם זה בצדק שהנדרים כיום אינם חלק מעולמנו?

¹ שמשום מה אומרים אותה בניגון עוצמתי ומרטיט המכניס את הקהל לאווירה של יום כיפור, אע"פ שלא מובן מה הקשר בין המנגינה לתוכן התפילה. עיין **זהר** (פנחס רנה) ו**בשמנה קבצים** (קובץ ז' פסקה פז).

הגדרה וחלוקה כללית

צורת הנדר היא, שהאדם מגדיר לעצמו יחס של איסור או קדושה כלפי חפץ מסוים. יוצאים מן הכלל, לכאורה, הם נדרי מצווה, שבהם האדם מקבל על עצמו לעשות פעולת מצווה, ונדרי הקדש של 'הרי עלי' שבהם האדם מקבל על עצמו להביא משהו למקדש². לעומת זאת, צורת השבועה היא התחייבות של האדם לעשות או לא לעשות מעשה מסוים, והיא נוצרת ע"י זה שהאדם מגדיר משוואה- כשם שה' קיים כך אני אעשה דבר פלוני³.

הנדר נחלק לארבע מחלקות:

נדרי איסור: האדם אוסר על עצמו חפצים שהיו מותרים לו. לדוגמא: קונם כיכר זו עלי.

נדרי הקדש: האדם מקדיש לשמים חפץ מסוים. לדוגמא: הרי בהמה זו הקדש.

או שמתחייב להביא למקדש דבר שאינו מסוים. לדוגמא: הרי עלי עולה.

נדרי מצווה: האדם מקבל על עצמו לקיים או לעבור על מצות עשה או לא תעשה. לדוגמא:

הרי עלי ללמוד פרק זה⁴.

נזירות: האדם מקבל עליו להיות נזיר⁵.

השבועה נחלקת לשלש מחלקות:

שבועת רשות להבא: האדם מתחייב לעשות או לא לעשות מעשה מסוים. לדוגמא: שבועה שאלך למקום פלוני.

שבועת רשות לשעבר: האדם נשבע על משהו שהוא אמת או שקר. לדוגמא: שבועה שלא הלכתי אתמול למקום פלוני.

שבועת מצווה: האדם מתחייב לקיים או לעבור על מצווה או עברה. לדוגמא: שבועה שאלמד פרק זה.

ישנם מניעים שונים שמהווים סיבה לנדור: זה יכול להיות אמצעי לשכנע את הקונה לקנות במחיר מסוים⁶, לשכנע מישהו שיאכל אצלך או שיתן לך משהו⁷, לרמות את המוכס⁸ או סתם לנקום במישהו על ידי שאתה מדיר אותו שלא יינה ממך או אתה ממנו. אנו לא נעסוק במניעים מעשיים אלו, אלא במניעים יותר רוחניים.

² ועיין רמב"ן עה"ת (במדבר ל, ג) שמכניס גם אותם להגדרה של יחס כלפי חפץ.

³ עיין בר"ן שבועות (י. מדפי הרי"ף). וספר החינוך (מצווה ל).

⁴ לגבי נדרי ושבועות מצווה יש הרבה חילוקי דינים מתי הם חלים ומתי לא. עיין בסוגיה בנדרים (ח.) ושבועות (כ.; כז.) ובראשונים שם.

⁵ בהגדרתו של נדר זה ישנם מספר דעות. עיין חידושי הגרש"ש (נדרים סימן ד).

⁶ נדרי זרוזין (על המשנה נדרים כ:).

⁷ עיין בנדרים (כד.).

⁸ משנה בנדרים (כז:).

נדר כרצון להתרחק מהעברה

לעיתים, אדם שקוע בעבירה או בתאוה מסוימת ורוצה הוא להיחלץ ממנה ומנסה הוא למצוא דרך להרחיק עצמו ממנה ולמנוע כל מגע עמה. ולעיתים, אדם רואה שדבר מסוים השחית וקילקל אנשים אחרים ורוצה הוא להתרחק מדבר זה כריחוק מזרח ממערב כדי שלא יושחת גם הוא עימהם, הוא רוצה להימנע ממפגש עם היצר הרע, מפגש שהוא איננו מובטח שיצא ממנו בשלום. חסד עשה עמנו הקב"ה ונתן לנו אפשרות לכפות את עצמנו להתרחק מדבר מסוים ע"י שאנו, במו פינו, באמצעות הנדר⁹, מחילים על דבר זה איסור תורה. מניע זה בא לידי ביטוי במיוחד בנדר נזיר, הטומן בחובו התרחקות טוטאלית מהיין, הגורם לקלות ראש ומרגיל את האדם לערוה, כפי שאמרו חז"ל:

תניא ר' אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלוקלה יזיר עצמו מן היין¹⁰

על כגון זה נאמר "נדרים סייג לפרישות"¹¹.

נדר הנזיר כולל בתוכו גם התרחקות ממידת הגאווה ע"י מיעוט יופי¹² החיצוני של האדם, כפי שרואים בסיפור המפורסם של שמעון הצדיק:

אמר (רבי) שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה. אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים. מיד עמדתי ונסקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמוך ירבו נזירי בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'¹³

⁹ ע"פ הפשט נדר זה מלשון מדר רגליו, דהיינו התרחקות מדבר מסוים. ונזיר זה מלשון נזורו אחר, שזה גם נסיגה והתרחקות.

¹⁰ גמ' ברכות (סג).

¹¹ מסכת אבות (ג, יז).

¹² בסיפור הזה רואים שהיופי הוא גידול השיער, וכן רואים במשנה (נזיר ב.) שהאומר 'אהא נאה' הרי זה נזיר, ואומר שם הריב"ן, וד"ל: "דמשמע הכי קאמר שיהא שערו מגודל ונאה".

¹³ גמ' נדרים (ט:).

האנלוגיה לדוד המלך¹⁴, הנער יפה העיניים וטוב רואי הרועה את צאן אביו¹⁵, מתבקשת. הענווה היא תכונה מלכותית, "ואנכי תולעת ולא איש"¹⁶ אמר דוד המלך, המלך צריך לדעת שהוא איננו מטרה לכשעצמו, המלך בשביל העם ולא העם בשביל המלך. הוא צריך להרגיש את עצמו רק כצינור המזרים את השפע האלוהי הלאה אל העם¹⁷ וכסדרן המסדר כל כוח וכוח על מכונו שיעשה את תפקידו הראוי לו לפי טבעו. ובאמת כבר הפסוקים קושרים את הנזיר למלכות "כי נזר אלהיו על ראשו"¹⁸ - כתר המלוכה האלוהי הוא על ראש הנזיר.

הרועה מנהל שיחה עם יצר הרע שלו, הוא רואה אותו כדבר החיצוני לו ומייחס אליו את הגאווה, מוכיח אותו בדברים ולבסוף מעניש אותו. אם נדייק בלשון הסיפור נשים לב שהיצר הוא השיער עצמו¹⁹ "העבודה שאגלחך לשמים", זהו עניינו של הנדר, ההבנה שהדבר שגורם להגיע אל הרע הוא עצמו רע אובייקטיבי ואותו ראוי לאסור לכשעצמו.

כפי שכותב הרב קוק:

עניין סיגות²⁰ התורה אינו מצד עצם ההבאה לעבירה, רק שכמו שהעבירה רעה בעניינה כמו כן כל העניינים שמקושרים בה, בקשר עילה ועלול, רעים בעניינם, וכדאי לפרוש מהם מאוד²¹

יש להעיר שההתנתקות מהיצר בסיפור איננה ברגע אחד, לא הייתה כאן קונברסיה²² פתאומית, הוא לא גילח את שערו מיד, אלא נדר נזירות, שדורשת גידול שיער של לפחות שלשים יום נוספים, וגילוח השיער מגיע רק בסופה. ניתוק פתאומי לא היה מצליח, צריך להתמודד עם היצר בהדרגתיות, קמעא קמעא. גם בשלב של גידול השיער שבנזירות יש סוג של התמודדות עם היצר- אני משנה את תודעתי, עד עכשיו גידלתי את השיער מבחירתי בשביל להתנאות, עכשיו גידול השיער הוא כבר לא בבחירתי, עכשיו אני מגדל את השיער כי אסור לי לספר אותו²³, אני

¹⁴ המהרש"א (חידושי אגדות שם) כותב על עצת היצר: "והוא עניין מעשה אבשלום בעצמו שהיה מתגאה בשערו ומרד באביו", היצר הוא בנו של האדם והוא קם ומורד באביו, ובמקרה שלנו הוא אבשלום המורד ברועה שהוא דוד אביו.

¹⁵ שמואל א' פרק טז פס' יא-יב.

¹⁶ תהילים (כב, ז).

¹⁷ בקבלה ספירת המלכות היא הספירה האחרונה, המורידה את השפע, שמגיע מספירת היסוד שמעליה, אל המציאות, והיא מזוהה עם מידת השפלות "לית ליה מגרמיה כלום". בדברי הימים א' (פרק כ"ט פס' ד') אומר דוד המלך לקב"ה "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" זוהי מידת המלכות האמיתית- להבין שהכל מיד הקב"ה והמלך הוא רק צינור שמזרים את השפע לעם.

¹⁸ במדבר (ו, ז).

¹⁹ השיער הוא אמנם מחובר לאדם וגדל מהאדם, אך הוא עצמו מת ואיננו באמת חלק מהאדם, ולכן הוא משמש משל ליצר, כפי הסתכלותו של הרועה. ויש להעיר שבספרים כתוב שהחיצונים נאחזים בשיער, וד"ל.

²⁰ נדרי איסור הם סייגים אישיים לתורה.

²¹ מוסר אביך (פרק א אות ה).

²² היפוך הלב, מהפך ותמורה הבאה שלא בהדרגה, ואף שלא כתוצאה ממאמציו הישירים של האדם. עיין ספר מדרגת האדם, לסבא מנובהרדוק, (עמ' קנ-קנא).

²³ וגם אסור לסדר אותו, הוא גדל פרא.

לאט לאט דוחק את הכוונה של ההתנאות ותופסת את מקומה הכוונה לשם שמים. עד שמגיע השלב שכל כוונתי היא לשם שמים, ואז כשנגמרת תקופת הנזירות והמצווה עכשיו היא לגלח, אגלח אותנו ללא כל היסוס.

ואולי הייתה כאן כוונה אחרת, להנחית מכה ניצחת על היצר. לתת לו להגיע לשיאו, לגדל את השיער עד לשיא יופיו ותפארתו, ודווקא אז לגלח אותו לשמים, בבחינת "לפני שבר גאון ולפני כשלון גבה רוח"²⁴. אחרי שבירת היצר בשיאו הוא כבר לא יחזור יותר²⁵.

הרמב"ם כותב בסוף הלכות נדרים:

מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח. כיצד. כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתיים, או מי שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או אסר השכרות לעולם. וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו, וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים אלו, כולן דרך עבודה לשם הם, ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות. ואע"פ שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר²⁶

מחד, הרמב"ם רואה בנדרים לכונן דעותיו ולתקן מעשיו דבר חיובי. ומאידך, הרמב"ם אומר לא להרבות בהם ולפרוש ממה שראוי לפרוש בלא נדר, מה פירוש הדבר. בשביל הרמב"ם הנדר הוא אמצעי להתגבר על המידות הרעות, אך עלייה וקוץ בה, הוא לא בונה את האדם ולא גורם לו לשינוי פנימי, בתור אמצעי זמני²⁷ לסור מהרע, כשהאלטרנטיבה היא להיות שיכור זולל ורודף שלמונים, הנדר יכול להיות אמצעי מועיל, אך הוא אינו בונה את האדם לטווח ארוך. בשביל לתקן את המידה הרעה, וכ"ש בשביל לקנות מידה טובה, צריך עבודה שכלית ומעשית²⁸ מתוך בחירה מלאה, לברר לעצמו מהו הטוב האמיתי, ולהתנהג כך עד שהדבר יהפוך לו לטבע שני.

ברם, לגבי שבועות כותב הרמב"ם בסוף הלכות שבועות:

וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל²⁹

מדוע בשבועה הרמב"ם אינו מוצא צד חיובי.

²⁴ משלי (טז, יח).

²⁵ תורה לחברותא היקר איתן גלוסקין על הרעיון הזה.

²⁶ הלכות נדרים (יג, כג-כד).

²⁷ הרמב"ם מדיגיש שהנדר הוא לזמן. חוץ מהנודר שלא להשתכר לעולם, כי שם השכרות היא עצם העברה, התבהמות של האדם, ולא מה שמביא לעברה.

²⁸ אחרי המעשים נמשכים הלבבות... (ע"פ ספר החינוך).

²⁹ פי"ב הי"ב.

הנדר הוא ביסודו החלטה של האדם שפועלת חלות איסור במציאות, יש כאן משהו שמגיע מתוכי, אבל השבועה ביסודה איננה החלטה אלא משוואה- כשם שה' קיים כך אני אעשה את הדבר הזה, אני משעבד את עצמי למשוואה החיצונית לי, בניגוד לנדר שבו אני אישיות שמחליטה, ולכן לשבועה, בניגוד לנדר, אין כל ערך חינוכי³⁰. וע"פ זה יובן גם מדוע לגבי נדר אומר הרמב"ם³¹ שאם עבר ונדר מצוה להישאל על נדרו, ואילו לגבי שבועות אומר שאע"פ שמותר להישאל על השבועה ראוי להיזהר בזה, ואין נזקקין להתיר אלא מפני צורך גדול³². מפני שהשבועה הינה משוואה בעלת קיום אובייקטיבי אין ראוי לבטלה, יש בזה מעין חילול השם, שהוא איבר במשוואה, אע"פ שמצד עצמה היא יותר גרועה מנדר. אבל הנדר שהוא קבלה והגדרה אישית של האדם אין כל פסול בלבטלו. אולם, הרמב"ם בספר המצוות סותר את עצמו:

שצונו להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו, כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי³³, ובבאור אמרה תורה השבע בשמו, ואמרה תורה אל תשבע. רוצה לומר כמו שהשבועה אשר אין צורך אליה מזהיר ממנה והיא מצות לא תעשה, כן השבועה בעת הצורך מצות עשה... ולזה העניין כיון הכתוב בשמו תשבע, רוצה לומר שאליו בלבד תאמין האמת אשר ראוי לאדם להישבע בו, וכבר אמרו בתחילת תמורה³⁴ מנין שנשבעין לקיים המצוות דכתיב ובשמו תשבע³⁵

הרי שיש מצווה להישבע גם שבועות הרשות, כשזה נצרך, כי זה כבוד ה' שנשבעים בשמו. הרמב"ן³⁶ חולק עליו ואומר שזה לא מצווה אלא רשות, ולא רצוי.

שבועה לקיים את המצוות

הגמרא מזכירה שימוש חיובי נוסף לשבועות, הדומה בעניינו לדברי הרמב"ם, והוא שבועה לקיים את המצוות:

מנין שנשבעין לקיים את המצווה. שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך... קמ"ל דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה³⁷

³⁰ חוץ משבועה לקיים מצווה, שעליה נדבר בהמשך.

³¹ ה' נדרים (ט, כה).

³² ה' שבועות שם.

³³ לשם ה'.

³⁴ דף ג:

³⁵ מצוה ז. ודומה לזה כתב בספר החינוך (מצוה ל) - שהשבועה היא לכבד את שם ה'.

³⁶ בהשגות על ספר המצוות.

³⁷ נדרים ח.

בפשטות נראה שבכל מקרה זה טוב להישיב³⁸ על המצוות לזרז את עצמו לקיימן. גם אם בכל מקרה הוא יעשה את המצווה, כשיש לו שבועה עליה הוא יעשה אותה מהר ובצורה הטובה ביותר.

ויותר בעומק, בתוך המכלול הגדול של התורה והמצוות צריך כל אדם לבחור לו את הנתניב הפרטי שלו, המורכב ממצוות מסוימות וחלקים מסוימים בתורה שהוא חש שהם היותר מתאימים לנפשו ובהם הוא ישקיע את עיקר מרצו. לפעמים אדם לרגע אחד רואה את הנתניב הזה בצורה ברורה ובהירה, וצריך הוא לתפוס את הרגע המיוחד הזה וללכת לאורו בהמשך חייו, את התפיסה הזאת הוא יכול לעשות ע"י שבועה על המצוות, כפי שכותב הרב קוק:

ובפרטיות הכוונה, נר לרגלי ואור לנתיבתי, נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך, יש לומר דטעם האומר אשכים ואשנה פרק זה נדר גדול נדר, והוא הדין לכל דבר מצווה, הוא משום דטעם הכללי דנדרים הוא, שהנה אנו מצוים לשמוע לדברי תלמידי חכמים, ואת ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, כי דעת תורה שבתלמיד חכם היא קול ד' הקורא לנו ללכת בדרך חיים, ולאוו דווקא ת"ח שמחוץ לנו כי אם הת"ח שבנו, כלומר כל אחד מישראל יש בו צד ת"ח, והיינו בעת ההתעלות שהוא מתעורר ללכת בדרך ד', אבל אין הדבר נמשך הרבה, כי עולם הזה דומה ללילה, ועל כן מדמה הרמב"ם להולך בדרך חשוך והברק האיר, שבעת הברק הוא מסתכל על מרחק גדול והולך לאורו, והנה פעולת הברק היא שידע איזהו הדרך הנכון, וזה מספיק על ידי ברק אחד, אבל הברק מסתלק ונעלם, על כן צריך אור הנר לרגליו, והנה המעשים התמידיים בדרכי התורה ודקדוקיה הם הנר לרגלינו, אבל הרגש הטהור הפועם בעת טהרה בלב הוא כמו ברק המורה את הדרך, על כן צריך לסמן שגם בהסתלק הברק ילך בדרך זו ובנתיבה זו, ומכל מקום יחזיק את הנר כדי שלא יכשל בעצם הנתיבה במכשולים קוצים וברקנים, על כן אקיימה להמשיך את האור תדיר³⁹

ברם, הרמב"ן⁴⁰ מסייג את הדברים ואומר שזה חיובי לנדר על דבר מצווה דווקא כשחושב שלולי הנדר הוא לא יקיים את המצווה⁴¹. את הנדר לכונן דעותיו של הרמב"ם הוא איננו מזכיר. הנדר לשיטתו הינו רק פתח מילוט אחרון.

³⁸ והוא הדין לנדר לקיים מצווה.

³⁹ גנזי הראי"ה (חודש האביב עמ' מ).

⁴⁰ בפסקים על נדרים (ט).

⁴¹ וכל שכן במקרה שעובר מתוך שכחה על אחת ממצוות לא תעשה. (רמב"ן שם)

נדר בעת צרה

הנדר הראשון שמופיע במקרא הוא של נדרו של יעקב כשבורח לפדן ארם מפני עשו:

וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לְאֹמֶר אִם-יְהִי אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן-לִי לֶחֶם לְאָכַל וּבְגָד וּבָגַד לְלָבַשׁ וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים: וְהָאָבִן הַזֶּאת אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי מִצִּבְיָה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן-לִי עֲשֹׂר אֲעֹשְׂרֶנּוּ לְךָ⁴²

תופעת הנדר בעת צרה חוזרת על עצמה גם במלחמת ישראל עם עמלק:

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עַרְדַּי יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבַּּ מִמֶּנּוּ שָׁבִי: וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תִּתֶּן אֶת-הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמְתִּי אֶת-עַרְיָהֶם: וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת-הַכְּנַעֲנִי וַיַּחַרֶם אֶתְהֶם וְאֶת-עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם חֶרְמָה⁴³

ובמלחמת יפתח עם בני עמון:

וַיֵּדֶר יַפְתָּח נֶדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תִּתֶּן אֶת-בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתֵי בֵּיתִי לְקִרְיָתִי בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַה' וְהַעֲלִיתֶהוּ עוֹלָה: וַיַּעֲבֵר יַפְתָּח אֶל-בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֶם ה' בְּיָדוֹ⁴⁴

הנדר שבעת צרה איננו קרבן תודה, הבא לאחר החסד שעשה הקב"ה עם האדם, והוא איננו מצווה שעל ידה אנו מתעלים רוחנית ומקווים שבזכות זה ננצח, שהרי אנו לא עושים את המצווה בשעת הצרה אלא רק לאחר שניצולים, אלא הוא כביכול אמצעי שיכנוע לקב"ה! כדאי לך לעזור לנו במלחמה כי אם ננצח ניתן לך קרבן. נשמע קצת אלילי, לא?
אולם, המדרש מתייחס לנדר בשעת צרה כדבר חיובי:

וידר יעקב נדר לאמר- לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה, אמר ר' יהודה עוד מן אתרא לית היא חסרה- וידרו ישראל אא"כ אלא וידר ישראל, ישראל סבא.⁴⁵

ואכן הראשונים⁴⁶ מתייחסים לנדר בעת צרה כדבר חיובי ומביאים את המדרש הזה.

אם כן מה ההסבר בזה.

⁴² בראשית (כח כ-כב).

⁴³ במדבר (כא, א-ג). ועיין שם ברש"י שאומר שהכנעני הוא עמלק.

⁴⁴ שופטים (יא ל-לב).

⁴⁵ בראשית רבה (פרשה ע).

⁴⁶ תוס' (חולין ב:), ריטב"א נדרים (ט), דלא כרא"ם המובא בשטמ"ק שם בנדרים שהסביר שההיא ד'וידר יעקב נדר' היא קודם מתן תורה, שלא היו איסורי נדרים ולכן לא חשש שיעבור על נדרו. [וקשה עליו איך יסביר את הנדר של ישראל במלחמת עמלק שהיה אחרי מתן תורה].

בפשטות אפשר להסביר שאנו אומרים לקב"ה: כשתציל אותנו אנחנו נכיר בטובתך ונודה לך, לא נהייה כפויי טובה, וזכות זו שאיננו כפויי טובה תעמוד לנו להינצל מהצרה.

ואפשר להסביר שכיון שאנו מתחייבים לאחר שנינצל מהצרה לעשות מצווה שאיננו יכולים לעשות ברגע זה, זכות זו של המצווה שנעשה בעתיד תעמוד לנו להינצל מן הצרה, בבחינת "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה"⁴⁷ שהסביר שם רש"י "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים". הרי שהזכות העתידית של קבלת התורה עמדה לישראל שיצאו ממצרים, ישראל הם מעל לזמן ולסיבתיות הרגילה. וכן כתב באם הבנים שמחה על נדרו של יעקב:

וכעת נראה לי, שזה בעצמו היה נדר יעקב אבינו ע"ה בעת צרתו, ד'שוב לארץ ישראל וירבה בכבודה, וישום כל מעייניו עליה בטובת ישוב ארץ ישראל. ורצה בזה, לעורר זכותה דארץ ישראל עליו בעת צרתו, לחלצו ממצור. וזהו שאמר בנדרו: "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים" והך "ושבתי בשלום אל בית אבי" היה הנדר בעצמו⁴⁸

ואפשר להסביר גם הסבר עמוק יותר:

בעת מלחמה, עת התנגשות בין שני כוחות שאחד נידון לחיים ואחד לאבדון, אז עומדת השאלה הקיומית במלא עוצמתה: במי בוחר הקב"ה? למי יש עוד תפקיד בעולם ומי סיים את תפקידו? במי מתגלה הרצון האלוהי?

ואז קם ישראל ואומר לקב"ה: אנו יודעים שרצונך הוא בנו, עד כדי כך שכשאנו נודרים אנו מגלים את רצונך הנעלם שלא נגלה בתורה, שהרי הדבר שנדרנו עליו נהיה אסור או קדוש באיסור תורה! אנחנו דבוקים בדבקות נפלאה⁴⁹ בשורש התורה, ברצון של הקב"ה בעצמו, א"כ ברור שרצון ה' מתגלה בנו⁵⁰. ואומר המדרש שאת הסוד לימדנו יעקב אבינו, ועל כן כתוב במלחמת עמלק "וידר ישראל" ולא וידרו ישראל, לרמוז לישראל סבא שלימדנו את הסוד הזה. והשפת אמת⁵¹ מסביר שנדר הוא בחינת חירות⁵² - עשיית מה שנפשי אומרת לי, אני יוצא מהמסגרת הכללית ומחדש על עצמי איסור⁵³ אישי על פי הצורך האישי שלי, ועל כן הוא קובע באדם את מידת החרות, ולכן ראוי שהוא יעזור לאדם להוציאו מן המיצר בעת צרה.

⁴⁷ שמות (ג, יב).

⁴⁸ אם הבנים שמחה (הקדמה ראשונה). והוא הבין כך גם במדרש תנחומא ובוהר הקדוש, עיין שם.

⁴⁹ "איש או אשה כי יפליא לנדר נדר..." (במדבר ו, ב)

⁵⁰ ר' צדוק מלובלין, רסיסי לילה, אות נב פסקה כח.

⁵¹ פרשת מטות, תרס"א.

⁵² ובפנימיות, מבואר בוהר משפטים קטו: ובפנחס רנה. וברמב"ן עה"ת בריש פרשת מטות שנדרים הם בכינה, שהיא בחינת חמישים (נדר = נ' דר, חמישים שערי בינה) וקשורה לשבועות, יום החמישים, שהוא יום מתן תורה, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ולשנת החמישים - היובל, שהוא שנת הדרור, עלמא דחירו, שהרי הבינה היא לצאת מהקיבעון המחשבתי, לקחת את הרעיון ולהשליך אותו למקומות לא צפויים, וד"ל.

נדר נזיר לשם קדושה

הרמב"ם בסוף הלכות נזיר כותב:

הנודר לה' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח, ועל זה נאמר נזר אלהיו על ראשו קדש הוא לה', ושקלו הכתוב כנביא (שנאמר) ואקים מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזירים⁵⁴

משמעות דבריו היא שהוא נוזר לשם עצם הקדושה שיש בלהיות נזיר, לא כדי להתרחק מגאווה או מיי⁵⁵. ולכן מובן מדוע הכתוב כ"כ הפליג במעלתו ששקלו כנביא.

אדם זה המתרחק מכל מפגש עם מוות וחיידון (טומאת מת), נמנע מהיין הגורם לאיבוד מעלת השכל שבאדם, ואיננו מסרס את כוחות חייו הטבעיים הפורצים החוצה (לא מספר את שעריו), וכל זאת לשם שמים, זוכה לקדושה מיוחדת⁵⁶.

וכן נראה שדעת הרמב"ן על התורה⁵⁷ אומר שנזיר שמסיים את נזירותו מביא חטאת בגלל שהוא מפסיק להיות נזיר, הוא יורד ממדרגת הקדושה שאליה הגיע.

ברם, בגמרא מובאת דעת ר' שמעון ור' אלעזר הקפר שאומרים:

וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזו נפש חטא? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה, מכאן אמרו כל היושב בתענית נקרא חוטא⁵⁸

ואומרים הראשונים שהם חולקים על שמעון הצדיק (בסיפור של הנזיר מהדרום), ועל ר' יהודה שאמר שחסידים הראשונים היו נודרים נזירות למקום כדי שיתחייבו בקרבן חטאת⁵⁹, שזה חידוש יותר גדול משמעון הצדיק, שאפילו שלא רוצים את עצם הנזירות אלא רק את הקרבן שבסופה מותר לנזור⁶⁰. לשיטתם יש מצב של נזירות חיובית. ואילו לשיטת ר"ש ור"א הקפר הנזירות היא במהותה סגפנות שלילית.

ברם, אולי אפשר לדייק מדברי ר"א הקפר שהנזיר נקרא חוטא דווקא שבאמת מצער אותו לא לשתות יין "שציער עצמו מן היין", אפילו אם נוזר לשם שמים, אבל מי שלא מצטער מזה איננו נקרא חוטא⁶¹. מכל מקום לכולי עלמא לנזור שלא לשם שמים זה חטא.

---

⁵³ איסור זה מלשון קשור, כבול כמו "מלך אסור ברהטים" (ספר התניא פרק ז), ובאופן פרדוקסלי דווקא האיסור, שהוא לכאורה הפך החירות, מבטא את החירות. כי החירות היא להקשיב לנפשי האלוהית, לעשות מה שטוב לה, ולא להקשיב לנפשי הבהמית שרוצה שהכל יהיה מותר.

⁵⁴ פ"י הי"ד.

⁵⁵ אבל הכס"מ והרדב"ז שם לא הבינו כך, הם ציינו לסיפור של שמעון הצדיק.

⁵⁶ מטרת המאמר הזה היא לדון במניעים הנפשיים לנדירת נדר, ולא במהות קדושת הנזיר ובסוגיית הפרישות, לכן לא נרחיב בעניינים אלו.

⁵⁷ במדבר ו, יד.

⁵⁸ נדרים י.

⁵⁹ הם נתאוו להקריב את כל סוגי הקרבנות, וחטאת הם לא יכלו להקריב בדרך אחרת כי הקב"ה לא מביא תקלה על ידם.

⁶⁰ עיין מאירי שם.

⁶¹ כשנשאל הרב הנזיר מדוע הוא מרבה בתעניות הרי כל היושב בתענית נקרא חוטא? ענה שמדובר על מי שמצטער מזה שהוא לא אוכל.

נדר כעבודת ה' פרטית

במצוות התורה, אותן אנו מצווים לקיימן ואינן נתונות לבחירתנו, מרגיש האדם מימד של נצחיות, מהותיות, מוחלטות ויציבות, כמו שכתב המהר"ל :

ומה שהקשו בתוס' מדוע כפה עליהם הר כגיגית הרי כבר קדמו נעשה לנשמע, דבר זה מפני כי התורה, שהיא לישראל, בה קיום העולם וכמו שאמר אם מקיימן את התורה מוטב, ואם לאו אחזיר את העולם לתוהו ובוהו, וא"כ התורה הוא מחויב והכרחי... ואיך לא יהיה כופה עליהם הר כגיגית כי יאמרו כי התורה אינה מוכרחת ומחויבת בעולם... ועוד בשביל כך היה כופה עליהם הר כגיגית בשביל שיהיו אנוסים ובמאנס כתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו, וכן לא יפרד ישראל מן השי"ת לעולם... והחיבור שהוא הכרחי אין לזה סילוק כלל כיון שהיה החיבור הכרחי⁶²

הכפיה על עם ישראל לקיים את התורה מראה על קשר עמוק ויסודי, קשר שמתחיל הרבה לפני הבחירה של אדם זה או אחר⁶³, ואפילו לפני הבחירה של העם- הנעשה ונשמע. זהו קשר בין נשמת האומה לבין התורה, ומימושו והוצאתו אל הפועל היא מטרת העולם, ובלעדיו אין כל סיבה לקיום העולם "אם לא אחזיר את העולם לתוהו ובוהו".

לפעמים יש לאדם תשוקה לעבוד את ה' כפי שהוא חווה אותו, לעשות מה שהוא מרגיש שיקרב אותו אל בוראו בשעה זו⁶⁴. יש לו מין פרץ ספונטניות דתית טבעית. הוא רוצה לעבוד את ה' בבחינת אינו מצווה ועושה⁶⁵, לצאת מהמסגרת הקבועה והנוקשה ולתת דרור לרגשי הקודש שלו, לאהבה שהוא חש כלפי בוראו ולרצון לאינטימיות איתו. הוא רוצה להרגיש הזדהות פנימית מלאה עם מעשיו, לחוש איך במעשה זה הוא מתדבק באלוהיו.

אך גם אם אדם יעשה את אשר בווער בליבו עדיין זה לא יהיה מושלם, הוא ירגיש שחסר לו את מימד הנצחיות המוחלטות והיציבות שיש במצוות הרגילות. הוא ירגיש שאין למעשהו משמעות מהותית אובייקטיבית. כאן מגיעה פרשת נדרים. ע"י הנדר האדם מקנה למעשהו זה תוקף אלוהי! יש לו עכשיו מצוה אלוהית לקיימו (ככל היוצא מפיו יעשה) ואיסור חמור לבטלו (לא יחל דברו). הדיבור שלו הפך להיות מצוה מתר"ג מצוות, כדברי מי השילוח⁶⁶:

⁶² הקדמה לאור חדש, עמ' מו.

⁶³ בבחינת "אהותי", עיין בספר ברית הנישואין, מאת הרב יצחק גינזבורג, עמ' קג.

⁶⁴ כל מדריך בתנועת נוער נתקל בשאלה מדוע אני צריך להתפלל בדיוק מה שכתוב בסידור? אני רוצה לדבר עם הקב"ה על מה שבוער בי, מה שעכשיו אני מרגיש צורך לדבר עליו!

⁶⁵ בבחינת "רעייתי", עיין הערה 54.

⁶⁶ ר' מרדכי יוסף, האדמו"ר מאייזביצא, רבו של ר' צדוק מלובלין.

כי שורש ענין איסור נדרים, לאשר באמת כל הגדרים והסייגים, הן בקום ועשה והן בשב ואל תעשה, כולם הם נכללים בתר"ג מצוות, אך התר"ג מצוות הם נצרכים בכל עת ובכל זמן לכל אדם, הכל בלי שינוי ותמורה בשום ענין, ולאשר נמצא דברים בעולם אשר לפי השעה הם אסורים, ולכן אם ישכיל אחד לאסור על עצמו או דורו ולהגדיר לפי העת, עם כל זה לא היה רק כאיסור דרבנן וגדר. ולכן ניתנה פרשת נדרים, אשר כל גדר לפי העת שיהיה נצרך יהיה נכלל בדברי תורה ויהיה כאיסור דאורייתא, כי בעת שנצרך הוא באמת ככל התר"ג מצוות שנמסרו למשה אך שהם מקבלים שינוי לפי העת והזמן, ולכן בעת אשר יעשה כל אדם בעת ההוא להגדיר את עצמו הוא משלים לדברי תורה⁶⁷

עכשיו הוא מגלה שהספונטניות הטבעית שלו מגיעה מנביעת החיים של פנמיות הנשמה הדבקה במקור התורה- הרצון האלוהי, ע"י הנדר הוא מחדש תורה חדשה, הנובעת מאותו מקור של המצוות הרגילות, בבחינת תורה שבעל פה⁶⁸, שהיא מונחת בעצם אופיה של האומה, בגלל סגולתה האלוהית הפנימית העליונה⁶⁹, וכל אדם מישראל מגלה ומחדש אותה ע"י מחשבתו ודיבורו. ולכן הנדר חל גם על המצוות אפילו לבטלן, שהרי מאותו מקור הוא בא⁷⁰, כלשונו של הרב קוק:

הנדר הוא עומק ההתגלות הטבעית של חוש האמונה, שמתגלם בביטוי ובמעשה, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. הוא ערובה על האמוניות הטבעית שתשמר את עמדתה, ולא תהיה נשטפת בשטף האורה הגדולה של החובה החוקית הנתונה מגבוה מפי אל עליון, מפי הגבורה. מורשה כללית לכל קהילת יעקב. פגימת הנדרים אוגרת את פגיעתה בהמהלך הטבעי של שטף הקודש, אשר בה מתגלה האוצר הגנוז בלב ביחש לחובת האדם לאלהיו, חובת היצור ליצור... מה נאה היא ההרגשה הישראלית אשר עם כל אשר הוקפו במצות, כי ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, חשים הם בראש לכל את הערך המקורי שיש באותה הדתיות הטבעית, שמתגלה בקדושת הנדר. מכירה היא האומה, שהנודר נודר בחיי המלך, העולה עוד במעלה פנימית מהנשבע, שהוא במלך עצמו, כלומר באותה הידיעה המנוחלת אשר קבלנו מורשה מאבותינו באמיתת האלהות, אבל הנודר הוא בא מנביעת החיים של ההכרה הטבעית שבפנימיות של הנשמה, שלמען האיר באורה בכל מילואו וטובו נתנו לנו תורת אמת וחוקים ומשפטים צדיקים וישרים, וראשית הסליחה מתחילה היא בסליחת פגמי הנדרים, במנהג ישראל

⁶⁷ פרשת מטות ד"ה 'איש כי ידר נדר'.

⁶⁸ שפת אמת פרשת מטות, תרמ"ב.

⁶⁹ אורות התורה פרק א פסקה ב.

⁷⁰ ובבחינה מסוימת אף עליון עליהן, שהרי שורש תורה שבע"פ עליון משורש תורה שבכתב "חביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה" (אורות התורה שם).

שנצח לסדר התרת נדרים פומבית בלילי יום הכפורים, ולהנהיג התרות יחידים מערב ראש השנה⁷¹

הנדר הוא פנימי יותר לעומת השבועה ואיננו בגילוי השכל אלא הרצון העליון של נפש ישראל שיש לה חבור עם מקור הרצון, וזהו הפירוש "בחיי המלך", בתוכן הפנימי שלו. וחל הנדר גם על המצוות, שמאותו המקור של המצוות הוא בא⁷², ומחדש הוא הנודר תורות על עצמו, "לאסור אסר על נפשו"⁷³

השפת אמת⁷⁴ מבאר שהנדר מגיע מכח הדיבור, האדם נקרא מדבר כיון שהדיבור הינו כלי הביטוי של נפשו, שהיא הצד האלוהי שבו, שהוא עיקר האדם⁷⁵. "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה"⁷⁶ מתרגם אונקלוס "ונפח באפוהי נשמתא דחיי והות באדם לרוח ממללא"⁷⁷, הדיבור מגיע מהבל ורוח שבאדם שהיא נפיחת הקב"ה באדם⁷⁸, הרוח וההבל (חום) שבאדם הוא דבר שהיה ממש חלק מהאדם⁷⁹ והאדם מוציא אותו החוצה בשביל לתת לאחרים לדעת את מה שבתוכו, והרוח הזאת עדין חמה מחום גופו של האדם, האדם הטביע בה את חותמו, לכן הדיבור הוא דרך ההבעה הטובה ביותר של האדם כי הוא פגישה עם משהו שהוא בעצם אתה. לכן הדיבור הוא קודש⁸⁰, וחל עליו שם שמים. הדיבור של האדם הוא כח יוצר⁸¹. ואומר השפת אמת:

וצריך להיות הדיבור מנהיג לכל האדם להיות נמשך אחרי הדיבור, כי דיבור נקרא על שם ההנהגה⁸² שהוא עיקר האדם שעל זה חל שם שמים... כי עיקר הכוונה שהאדם לא יחל דיבורו להיות הדיבור שליט על האדם שהוא המנהיג וכח השורש שלו⁸³

⁷¹ שמנה קבצים, קובץ ז פסקה פז.

⁷² הרמב"ם על התורה, במדבר ל ג כותב "נמצא שהנדרים על גבי תורה עולים, ולפיכך חלין על דבר מצוה כדבר הרשות". וכן כתב ר' חיים בר' דוד, תלמיד הרשב"א (כת"י אוסף ר' שלמה מוסאיוף) "וענין הנדר גדול מענין השבועה, דנדר מלשון דיר של טלאים, כי כל הדברים משם באין ומתאספין, ועל זה על גבי תורה עולין, וחלין על דבר מצוה כדבר הרשות, מה שאין כן בשבועה, שהשבועה שלא יישב בסוכה מכין אותו עד שתצא נפשו וישב בסוכה".

⁷³ בשמן רענן ריא.

⁷⁴ פרשת מטות, תרנ"ד.

⁷⁵ כפי הפתגם של הומבולד ובקר, חוקרי הלשון: "אדם הוא אדם רק על ידי הלשון".

⁷⁶ בראשית ב, ז.

⁷⁷ =מדברת.

⁷⁸ שפת אמת שם, תרל"ה.

⁷⁹ וכך גם על הנשמה כתב בתניא (פרק ב): ונפש השנית שבישראל היא חלק אלוה ממעל, כמש"כ ויפח באפיו נשמת חיים, ואתה נפחת בי וכמש"כ בזהר (לא נמצא לפנינו) "מאן דנפח מתוכיה נפח" פי' מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיותו ופנימיותו החיות שבאדם מוציא בנפיחתו בכח".

⁸⁰ כמו שפ"י רש"י (במדבר ל, ג): לא יחל דברו- לא יעשה דבריו חולין, מכלל שהדיבור הוא קודש.

⁸¹ הזהר (ח"ב דף לט) אומר: "רזא דהבל יקירא הוא, והוא הבל דנפיק מפומא, ורזא דהבל דנפיק מפומא קלא אתעביד מיניה, וכל מה דאתעביד בעלמא, בהבל אתעביד" בבחינת כי הכל הבל.

⁸² דבר (בי"ת דגושה) = מנהיג.

⁸³ שם, תרנ"ד.

אך מסייג השפת אמת שאין מדובר כאן על כל אדם:

אך זה נמשך כפי מדריגת האדם שיודע זאת ומבטל כל חיותו לחי החיים, כמאמר השבועה⁸⁴ חי ה' שיהיה זה באמת⁸⁵ ואחר כך⁸⁶ זוכה להיות מתעורר חיות הפנימית בדיבורו, וכן חל שם שמים על דיבורו ונאמר לא יחל, כי בהסכמתו חל ציווי ה' יתברך שנעשה מדיבורו איסור מצד חלק אלהי שיש בו... שכשמתקן גופו ונפשו שורה רוח הקודש בקרבו ומאירין דברי תורה בלבו עד שדיבורו עושה רושם⁸⁷

כי ענין השבועות והנדדים ניתן לצדיקים והוא כח הפה שניתן לבני ישראל... היינו שמי שמיישר מעשיו עד שבא לשבועה ונדר אמת, אז הקבלה שמקבל עליו הוא באמת רצונו יתברך רק שזכה זה האיש לחדש האיסור בעצמו... שמקודם צריכין לייגע עצמו בתורה ומצוות הערוכים לפנינו, ואחר כך זוכה האדם להוסיף מדעתו, ועל זה אמרו יגעת ומצאת תאמין, דאיתא חיי עולם נטע בתוכינו, שהקב"ה גנז בפיהן של ישראל סודות התורה כדכתיב ואשים ידי בפיך, ועל ידי היגיעה בתורה אז חוזר וניעור בחינת תורה שבע"פ שהוא בליבן ופיהן של בני ישראל⁸⁸

רק האדם שמתבטל לקב"ה זוכה להתחבר לחלק האלוהי שבו ולהמשיך משם תורות חדשות. המקור של השפת אמת הוא במדרש:

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' איש כי ידור נדר לה', הדא הוא דכתיב ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה, אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אלא אם כן יהיה בך כל המידות האלו⁸⁹, את ה' אלהיך תירא- שתהיה כאותן שנקראו יראי אלהים, אברהם איוב ויוסף... אותו תעבד- אם אתה מפנה עצמך לתורה ולעסוק במצוות ואין לך עבודה אחרת, לכך נאמר ואותו תעבד. ובו תדבק- וכי יכול אדם לדבק בשכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, אלא לומר לך כל המשיא ביתו לתלמיד שקורא ושונה, ועושה פרקמטיא ומהנהו מנכסיו, זהו שנאמר עליו ובו תדבק. אם יש בך כל המידות האלו אתה רשאי להשבע, ואם לאו אין אתה רשאי להשבע⁹⁰

⁸⁴ השפת אמת, בניגוד להוגים אחרים, לא מחלק בעניין הזה בין נדר לשבועה.

⁸⁵ שם, תרל"ה.

⁸⁶ אחרי שקנה את מידת היראה שזה תיקון גופו של האדם (עיין שם מדוע), והוא מוסיף מדעתו איך לעבוד את יוצרו וכל מעשיו רק לה' יתברך, שזה תיקון הנפש והשכל שבאדם.

⁸⁷ שם, תרל"ג.

⁸⁸ שם, תרמ"ז.

⁸⁹ ישנם שני פסוקים: את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע (דברים ו, יג). את ה' אלהיך תירא ואתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע (דברים י, כ).

⁹⁰ במדבר רבה, תחילת פרשת מטות. מקור נוסף שבו רואים שהנדר ראוי לצדיקים הוא בגמרא בכב. שאומרת שמי שנודר פותחין את פנקסו וממשמשיין במעשיו, ופירש הר"ן: "שמתוך שהוא נודר נראה שהוא מחזיק עצמו כחסיד שלא יכשל בנדרו, ומתוך כך מן

המדריך לומד מזה שפרשת נדרים ושבועות נאמרה למשה לאומרה לראשי המטות, שרק למי שהוא במדרגה של ראשי המטות מצוה להשבע⁹¹, ולכאורה הוא הדין לנדרים, שנאמרו באותה פרשה, למרות שהמדריך מדבר על להישבע בשמי, והפסוק שהוא מביא גם מדבר על שבועה.

הגמרא מביאה במספר מקומות מימרא של ר' נתן:

תניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן⁹²

ומסביר שם הר"ן (בתרגום לעברית):

הנודר כאילו בנה במה- בשעת איסור הבמות, ונראה בעיני שלכן מדמים אותו לבונה במה, משום שעלה על דעתו של נודר שמצוה הוא עושה שהתורה אסרה אותו באיסורים והוא גם אסר על עצמו, ואמר שטועה שאדרבה הוא דומה לבונה במה שהתורה שהזהירה אותו להקריב קרבנות בפנים הזהירה אותו שלא להוסיף עליהם לבנות במה ולהקריב בחוץ, וכאן גם אע"פ שהתורה אסרה עליו דברים האסורים, כי מוסיף הוא על מה שאסרה התורה פשע, כענין שאמרו בירושלמי לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. ושייך בו גם הלשון הזו משום שנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ. והמקיימו- כלומר שאינו נשאל עליו, כאילו הקריב על אותה במה קרבן וחייב משום שחוטי חוץ.

כמו שאדם שמקריב מחוץ למקדש בבמה חושב שהוא עובד את ה' והוא באמת עושה עברה, כך האדם הזה שנודר וחושב שהוא עובד את ה' עושה עברה.

ואומר השפת אמת⁹³ שהתנא דייק בדמיון לבמה, במה היא דבר שהיה שעה שהוא היה מותר, ורצה ר' נתן לרמוז לנו שהאיסור לנדור אינו איסור גורף, יש נפשות שהנדר מותר להם, והם הצדיקים, והם כביכול חיים בזמן היתר הבמות⁹⁴.

ובמקום אחר השפת אמת מעמיק את זה יותר:

הנודר כאילו בנה במה... אבל אלה האנשים הגדולים בנו בנין קבוע, שזהו עיקר החילוק בין בית עולמים לבמה, שבמה הוא באקראי, אבל אותן שיש בהם מידות הללו הסכמתם דבר של קיימא לעולם וזכו לבנין בית עולמים⁹⁵

השמים פותחים פנקס זכויותיו וממששין במעשיו". ובמקבילה בירושלמי (פרק א הלכה א): "התחיל אדם למדור פנקסו נפתחת ופירש הריטב"א (על ט): "שמחפשים אחר מעשיו מפני שהרגיל פיו ולשונו בקדושה לנדרים"

⁹¹ ברם, הרמב"ן בהשגות על ספר המצוות מצוה ד' למד שזה רק רשות ולא מצוה, בניגוד לרמב"ם שם.

⁹² נדרים כב. ועוד.

⁹³ שם, תרנ"ד.

⁹⁴ ואף יש מקרים שבהם צריך לעשות במה בזמן איסור הבמות, בבחינת הבמה של אליהו בהר הכרמל, כמו שכתב מי השילוח (פרשת כי תשא): "אלהי מסכה לא תעשה לך- מסכה היינו כללים, ועל זה אמר הכתוב בעת שיהיה לך בינת הלב מפורשת אז לא תביט על הכללים להתנהג על פיהם, רק בבית לבך תדע בכל פרט דבר איך להתנהג, כמו שמצינו באלהו בהר הכרמל".

⁹⁵ שם, תר"ס.

השפת אמת מזהה את הבמה עם האקראיות, המקריות וחוסר היציבות, ודבר זה מאפיין באמת את מי שנודר מתוך סתם סערת רגשות או כעס⁹⁶. אבל הצדיקים, אפילו כשנודרים רק לזמן קצוב, הנדר מגיע ממקום עמוק ויציב⁹⁷ ולכן לגביהם הבמה הזו איננה רק במה בשעת ההיתר, אלא היא בית עולמים ממש!

אך עם כל זאת מדרגה זו עדין חסרה, אע"פ שהנודר הוא צדיק והוא מתחבר לרצון העליון הוא עדין לא מושלם, שהרי הוא איננו מותאם בשלמות לרצון הנצחי של הקב"ה- לכללים הרגילים של התורה, הוא זקוק לחריגות לרצון הזמני. כשהוא אוסר דבר היתר סימן שהוא לא יכול להתמודד איתו, הוא אינו יכול ליהנות ממנו לשם שמים ולעבוד איתו את ה' ולכן הוא צריך לפרוש ממנו. ובאמת הפרישה הזאת היא רצון ה' והיא מקבלת תוקף של מצוה מהתורה, אבל היא נובעת מחולשה של האדם.

וכך כותב מי השילוח:

ולכן בפרשת נדרים נאמר זה הדבר⁹⁸ אף שהוא נוהג לדורות... אע"כ נאמר זה הדבר, כי הנודר מדבר הוא לפי ערך השגתו שדבר הזה ירע לו לעבודת ה' וגם שאין בדבר הזה שום טובה, ולכן נאמר זה הדבר, שצריך האדם להבין כי לא נאסר לו רק לזמן, וה' יתברך יוכל ליתן לו כח לקבל כל הטובות שבעולם ולא ינתק מעבודת ה' יתברך⁹⁹ וכל מי שאין עוד ליבו מזוכך צריך לגדרים וסייגים שלא יבא לידי מכשול¹⁰⁰

גם האדמו"ר הזקן אומר שהנדר נובע מחולשה:

ועל דרך זה הוא ענין הנדר, שנדרים סייג לפרישות, שמחמת שמשער בנפשו שלא יוכל להעלות המאכל לשורשו ממוצא פי ה' על ידי אכילתו מפני שמקושר בגשמיות¹⁰¹, לכן פורש ממנו ומגביה המאכל על ידי שנודר ממנו ומתפיסו בדבר הנודר באמרו הרי עלי כקרבן, שעל ידי זה ממשיך בו אור מקיף משורשו הנעלה ממוצא הפה... ומכל מקום עכשיו צריך לומר בלי נדר¹⁰²

⁹⁶ הגמרא בכב. קושרת את הנדרים השליילים עם מידת הרוגז והכעס: "אמר שמואל אע"פ שמקימו (את הנדר) נקרא רשע. אמר ר' אבהו מאי קרא וכי תחדל לנודר לא יהיה בך חטא, ויליף חדלה חדלה- כתיב הכא כי תחדל לנודר, וכתיב התם שם רשעים חדלו רוגז... אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו".

⁹⁷ השפת אמת מפרש שנדר זה מלשון דירה- מצב של יציבות וקבע.

⁹⁸ "זה" הוא ביטוי לדבר קונקרטי השייך לזמן ומקום מסוים.

⁹⁹ פרשת מטות, ד"ה 'יידבר משה'.

¹⁰⁰ שם, ד"ה 'איש כי ידר נדר'.

¹⁰¹ עיין לקוטי תורה פרשת נשא דף כו: ד"ה 'כה תברכו'.

¹⁰² לקוטי תורה פרשת מטות דף פג. ד"ה 'איש כי ידור נדר'. ומסיים שם "ומכל מקום עכשיו צריך לומר בלי נדר" ואינו מסביר מדוע.

בספר התניא¹⁰³ מסביר האדמו"ר הזקן שכל הדברים שאינם מצוות ואינם איסורים, אלא דברי רשות, הם מקליפת נגה, שהיא בחינת ממוצע בין שלש הקליפות הטמאות לגמרי לבין הקדושה, היא רובה רעה, אך מיעוט טוב מעורב בה. פעמים שהיא מתעלה למדרגת הקדושה דהיינו כשהטוב שנתערב בה נתברר מהרע, ופעמים שהיא נכללת בשלש הקליפות הטמאות. כשהאדם משתמש בדבר הרשות מתוך כוונה לעבודת ה' אזי היא מתעלה למדרגת הקדושה, וכחוא משתמש בו לא לעבודת ה'¹⁰⁴ אזי היא יורדת לגמרי לשלש הקליפות הטמאות. כשיש דבר שהאדם, מחמת חולשתו, יודע שהוא לא יצליח להשתמש בו לשם שמים, אז הוא נודר ממנו, והנדר עצמו מעלה את הדבר הזה מקליפת נוגה לשורשו בקדושה.

מכל מקום, שוב חזרנו לנקודת המוצא שהאדם שוב עובד בבחינת מצווה ועושה!
כאן מגיע פתרון חדש- נדרי מצווה, ונדרי הקדש.

אמנם האדם מצווה בכל המצוות, אבל הוא אינו מצווה באיזו מצווה להשקיע יותר ובאיזו פחות, כאן יכול הוא לבטא את חיבורו האישי אל רצון ה', ללכת בנתיב פרטי המיוחד לו ולנודר לעשות מצוות מסוימות, להשקיע יותר בדברים שהוא לא חייב מצד הדין להשקיע בהם. בצורה זו יש מזיגה נפלאה בין הספונטניות הדתית האישית לבין החיבור לרצון ה' הנצחי.

בנדרי הקדש, שהם גם נדר לעשות מצוה, הענין מתבטא בשיאו¹⁰⁵, הנדר הוא כבר לא קורבן על במה בזמן האיסור, לא קרבן על במה בזמן ההיתר, ואף לא קרבן בבית עולמים אישי של צדיקים, אלא הוא קרבן ממש בבית העולמים הנצחי של כלל ישראל! ההקדש נובע מהרצון הפנימי של האדם לתת, כביכול, מתנה לבוראו¹⁰⁷, כהוקרת תודה על כל הטוב שהוא גומל לו, וזה עצמו מצוה מהתורה. זהו הביטוי של רצון ספונטני לעבודת ה' בצורה המפורשת ביותר- לתת מתנה לקב"ה.

דבר זה בא לידי ביטוי בצורה יפה במדרש הבא:

ר' יוחנן אמר: כל מי שנודר ומשלם נדרו זוכה שישלם נדרו בירושלים, הדא הוא דכתיב

נדרי לה' אשלם, היכן? בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים הללויה, ואומר הודו לה' כי

טוב כי לעולם חסדו¹⁰⁸

¹⁰³ פרק ז.

¹⁰⁴ אפילו אם לא השתמש בו לעברה אלא סתם לשם הנאה.

¹⁰⁵ הרמב"ם כותב בסוף הלכות נדרים "נדרי הקדש מצוה לקיימן, ולא ישאל עליהן אלא מדוחק, שנאמר נדרי לה' אשלם".

¹⁰⁶ ובאמת גם נדרי איסור נובעים מקדושת ההקדש לפי הראשונים שסוברים שיעקר נדר הוא בהתפסה. ועיין בליקוטי תורה פרשת מטות דף פג. ד"ה 'איש כי ידור נדר' שמבאר בפנימיות איך קדושת הקרבן קשורה לנדר.

¹⁰⁷ ר' צדוק מלובלין (צדקת הצדיק אות רמט) אף אומר שרגשי הקדושה מוטבעים בחפץ והם הם שיוצרים את ההקדש: "שזה ענין ההקדש לשמים... שחל על החפץ ענין הנקבע עליו, שהוא מוכן בדעת האדם... לפי שכל כח האדם הרי מוסר עצמו לאלוה שלו, הרי כל כוחות האדם שקועים בזה כאשר קניינו מתייחד לאותו הדבר הוא חל אותם כוחות גם על הקניינים, וכן בכל דבר שתוקף תשוקת האדם לו ומוציא ממונו על זה", וזאת בניגוד לדעת הרש"ר הירש (ויקרא כז, יד) שההקדש רחוק מכל רעיון מאגי, ולא החפץ מתקדש, כי אם הרעיון המתבטא בו.

¹⁰⁸ מדרש רבה בחקותי, סוף פרשה לו. ומעניין שר' יוחנן עצמו אמר שם בשם רבן גמליאל שבדין הוא כל מי שמתבטא לנדריים שידקר בחרב. וכנאה שכאן בצדיקים וכאן באנשים רגילים.

בודאי הנדר הראשון שנדר ושילם מדבר על נדר איסור ולא על נדר הקדש, שהרי לשלם נדרי הקדש הוא השכר על כך ששילם את נדרו הראשון. אם כן המדרש בא להשמיענו שמתוך המדרגה של נדרי איסור, שהיא חיבור לרצון ה' הזמני, זוכים לעלות למדרגה של נדרי הקדש, שהיא חיבור לרצון ה' הנצחי.

אך בבחינה מסוימת הנדר¹⁰⁹ יכול להיות חיובי גם בדברי הרשות, כשאדם לא נודר להתרחק מדברי הרשות, אלא שמתוך דבקותו בקב"ה הוא רוצה לחבר את כל חלקי החיים אליו, ונודר לעשות את המעשים החומריים שהוא צריך לעשות, ובכך מרחיב אותם והופך גם אותם למצוה ולעבודת ה', כפי שמתאר זאת יפה הרב קוק:

ועל כן מי שמטהר נפשו, ומעמיד את סכום חייו על התוכן האידאלי, הראוי באמת לאדם ישר לחשוק רק בו, ימצא מיד את נטייתו החזקה אל האמונה, והשעשוע העליון של אור אלהים יחיהו, וממילא ירצה להצביע את הצבע של חייו, שהם המעשים וההתנהגות החיצונית, על פי אותו הענין המתאים אל החשק האידאלי הפנימי, ובעצמו ידור נדרים ויסכים הסכמות לסמן בהם חייו בסימן של זיקוק¹¹⁰ אלהי¹¹¹

נדר ככח לעשות את המעשה

לעיתים אדם רוצה לעשות מעשה מסוים וחושש שהוא לא יצליח לעשותו בכוחות עצמו, הוא מרגיש שהוא צריך משהו שידחוף אותו ושיתן בו כח לעשותו, סייעתא דשמיא. כותב השפת אמת:

כי הנה באמת עיקר מצות נדר ושבועה הוא על פי מאמרם ז"ל מנין שנשבעין לקיים את המצוות? שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמר משפטי צדק, פירוש שעל ידי השבועה והנדר שאדם מקבל עליו לעשות המצוה, קבלה זו נותנת לו כח לגמור המעשה, כמו כל מצוה שהיא כח וסיוע מהבורא יתברך¹¹²

הקב"ה לא ציווה אותנו לקיים את המצוות, הוא גם נתן לנו כח לקיים אותן, כמאמר הפסוק "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו"¹¹³ שפירשו חז"ל¹¹⁴ שהוא מדבר על יצר הרע המנסה להתגבר על האדם, ואלמלא הקב"ה עוזרו האדם לא היה האדם יכול לנצחו.

¹⁰⁹ כתבתי נדר בעקבות הפיסקה של הרב קוק, אך לכאורה זה שבועה, שהרי להתחייב לעשות מעשה זה שבועה, ובנדר שייך להתחייב לעשות מעשה רק בדבר מצוה, ואילו כאן לא מדובר על דבר מצוה.

¹¹⁰ נראה שהכוונה להזדקקות וזיקה לאלהים.

¹¹¹ מדות הראי"ה, אמונה פסקה כא.

¹¹² פרשת מטות, תרל"ח, וכן בריש תרמ"ב.

¹¹³ תהילים לז, לב-לג.

¹¹⁴ קידושין ל:

היכולת לקיים מונחת בעצם הציווי, שאם לא כן היה זה עוול מצד הקב"ה לצוות על האדם דבר שהוא לא יכול לקיימו.

והנה, נתן הקב"ה לאדם כח ליצור מצווה ע"י נדר, ועכשיו שהוא מצווה על הנדר שלו יהיה לו כח לקיימו. ולפי זה אין מדובר דווקא בנודר על מצווה ממש, אלא על כל דבר שאדם נודר עליו לשם שמים, שהרי הסיוע מונח בעצם המצווה לקיים את הנדר. אין זו בריחה מהתמודדות, אלא רק רצון לסיוע אלוהי נצרך.

השפת אמת אף מפרש את הפסוק, שבפשט הוא ציווי, כהבטחה:

ונודרין לקיים את המצוות והנדר מסייע, כמו שכתוב ככל היוצא מפיו יעשה, והוא הבטחה גם כן כי יוכל האדם לקיים אחר כך במעשה כפי הקבלה בפה, ולכן כתיב ככל ולא כל¹¹⁵

נדר כהמשכת זמני התרוממות הנפש

כותב הרב קוק:

זמני ההתרוממות של הנפש אינם תמידיים, והם דומים ללהט החרב המתהפכת, כדברי הרמב"ם במורה נבוכים, על כן ראוי שבעת היותם, ישאירו אחריהם רושם לזמן הבא אחר כך. וזהו יסוד הנדרים בכללם, הטובים שבהם, להמשיך כח הקיום המעשי באורח הקבוע של החיים¹¹⁶

הרב מלמד אותנו כאן יסוד גדול בעבודת ה', בשביל שזמני התרוממות הנפש לא יהיו סתם אפיזודה חולפת צריך האדם, באופן מודע, לקחת מהם משהו להמשך חייו. התרגשות ורגשי דבקות באים והולכים, הם באמת מעלים את האדם רק אם בעקבותם הוא שינה במשהו את אורח חייו.

וממשיך שם הרב:

אמנם, עם ההתרוממות, יוכל לפעמים להיות נלווה איזה יסוד זר, דמיוני, והחיים עצמם מבררים אחר כך את ערך הסיג שבו, על כן צריך מקום להתרת נדרים על פי חכם. אמנם לפעמים התכונה שממנה הנדר נובע, היא טובה ולא דמיונית, אבל אין החיים

¹¹⁵ שם, תרל"ט.

¹¹⁶ פנקס יג' (קובץ ראשון ליפו) פסקה ד.

יכולים להתמיד במעלה זאת, מפני שפלותם. על שני אלה הסוגים יתחלקו ההתרות

בפתח על האחרון ובחרטה על הראשון

הרב מסייג שלא כל התרוממות רוח היא טהורה לגמרי, לפעמים האדם משלה את עצמו שהוא מרגיש דבקות, ובאמת הוא נמצא במקום נמוך יותר ממה שהוא מרגיש.

וגם לא כל קבלה שאדם קיבל בהתרוממות נפש אמיתית הוא יכול להתמיד איתה בחיים היומיומיים, הוא צריך להבחין איזו קבלה דורשת מתח גבוהה, ואיזו יכולה להתקיים גם במתח נמוך, שבו אנו נמצאים ברוב חיינו.

מתי טוב לנדור ולהישבע ומתי רע?

בחלק זה נסכם בצורה מסודרת את הדעות בנושא, למען הדברים יהיו ברורים ומסודרים.

שבועות

ראינו לעיל שאפילו הרמב"ם, שאומר שיש מקרים שטוב לנדור נדרי איסור, אומר במשנה תורה שזה רע להישבע, חוץ משבועה על המצוות שמותר לאדם להישבע על המצוות לזרז עצמו. והמשנה¹¹⁷ אומרת שרק רשעים נשבעים.

אבל בספר המצוות אומר הרמב"ם שזה מצוה להישבע על דבר הרשות כשזה נצרך, והרמב"ן משיג עליו שזה רק רשות, אבל לא רצוי.

ואף על פי כן ראינו במקורות אחרים¹¹⁸, שלצדיקים טוב להישבע¹¹⁹. וצריך לומר שהגמרא והרמב"ם במשנה תורה דיברו על כלל הציבור ולא על הצדיקים.¹²⁰

נדרי

נדרי איסור- הגמרא אומרת שהנודר נדר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו הקריב עליה. כל הבוטא (נודר) ראוי לדוקרו בחרב. כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע.¹²¹

התוס'¹²² סוברים שאין שום מצב שנדרי איסור יהיו חיוביים. רואים שנדרי איסור הן דבר שלילי בעקרון, אין זה טוב לאסור על עצמך דברים שמותרים. ברם, הרמב"ם¹²³ שהבאנו לעיל, סובר שטוב לנדור כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו, וכך הוא פשט המשנה¹²⁴ "נדריים סייג לפרישות", ומסייג הרמב"ם שאפילו הכי לא יהיה רגיל בנדריים, ועדיף שיעשה את הטוב בלי נדר.

¹¹⁷ בנדרים דף ט.

¹¹⁸ כמו במדרש שהבאנו בעמ' 10.

¹¹⁹ ויש להעיר שהתנ"ך מביא בעשרות מקומות שהקב"ה נשבע. ובכלל בפשטם של הרבה פסוקים נדרים ושבועות מצטיירים כדבר חיובי שמשמשים בו צדיקים.

¹²⁰ אך הרמב"ם בספר המצוות ודאי לא דיבר רק על צדיקים.

¹²¹ שלושת המימרות בנדרים כב.

¹²² דף ט. ד"ה 'כנדרי רשעים'.

¹²³ הלכות נדרים יג, כג.

¹²⁴ מסכת אבות פרק ג משנה ז.

אבל ברא"ם¹²⁵ משמע שנדרי איסור זה דבר חיובי כל עוד אין חשש מעילה ו"לא תאחר".

וכך גם רואים במדרש הבא:

אמר ר' שמואל בר ר' יצחק: **כל מי שנודר ומשלם יש לו שכר על הנדר ועל השילום,**

שנאמר נדרו ושלמו לה' אלהיכם¹²⁶

נדרי הקדש- המשנה¹²⁷ אומרת שבנדר זה רע לנדור נדרי הקדש ובנדבה זה טוב. את נדבה

הגמרא¹²⁸ מעמידה שמדובר שמביא כבשתו לעזרה כשהיא חולין, ומקדישה וסומך עליה

ושוחטה¹²⁹. שאז אין שום חשש שיעבור על איסור.

הגמרא מביאה מחלוקת בין ר' מאיר לר' יהודה:

טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם¹³⁰, **טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר דברי ר'**

מאיר, ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם¹³¹

הגמרא מביאה שתי לישנות: לפי לישנא קמא המשנה היא דעת ר"מ, אבל לדעת ר"י גם נדר זה

טוב¹³². ולפי הלישנא בתרא¹³³ המשנה היא דעת ר"י, אבל לדעת ר"מ גם נדבה זה לא טוב¹³⁴.

ברם, הרמב"ן¹³⁵ סובר שללישנא בתרא ר"מ ור"י לא חולקים בדיון, ומשמעות דורשין איכא

ביניהם.

הריטב"א¹³⁶ בשם הרמב"ן חילק בנדרי הקדש שכשנודר סתם בלי שום צד כפרה או ריצוי ה' בזה

נחלקו ר"מ ור"י, ואנחנו פוסקים כר"י. אבל כשנודר הקדש בגלל שום צד כפרה וריצוי ה' אז זה

דבר חיובי אפילו כשיש חשש, ולא צריך להקדישו בעזרה.

מה ההבדל בין נדבה לנדר?

לפי הרא"ש בנדבה הוא לא נכנס לסיכון של עברה, ואילו בנדר הוא נכנס¹³⁷.

לפי הר"ן זה שהוא לא מכניס את עצמו לסיכון של עברה זה סימן שכוונתו לשם שמים.

¹²⁵ בשטמ"ק בנדרים ט.

¹²⁶ ויקרא רבה, בחקותי, פרשה לז.

¹²⁷ בדף ט.

¹²⁸ בדף ט:

¹²⁹ ברם המאירי אומר שלהלכה לא קיימא לן כהלל, ומספיק שיאמר הרי זו.

¹³⁰ קהלת ה, ד.

¹³¹ נדרים ט.

¹³² כלישנא הזו מפורש במדרש קהלת רבה (פרק ה פסוק ד), ובויקרא רבה בחקותי פרשה לז, אלא ששם הופך את השמות. ומביא

ראיה לר' יהודה מהפסוק "נדרו ושלמו לה' אלהיכם" (תהילים עו, יב), ולר' מאיר מהפסוק "וכי תחדל לנדר לא יהיה כך חטא"

(דברים כג, כג).

¹³³ שאותה פסק הרמב"ן בהלכות נדרים.

¹³⁴ כלישנא הזו מפורש בתוספתא בחולין פרק ב הלכה ה.

¹³⁵ מובא ברשב"א בריש חולין.

¹³⁶ בריש חולין.

¹³⁷ נדבה זה הרי זו, ונדר זה הרי עלי.

לפי השטמ"ק זה נטו ענין של כוונה¹³⁸, אם הוא נודר מאהבה לשם שמים זה נדבה וזה חיובי, ואם הוא נודר בגלל יראת העונש¹³⁹ זה נדר וזה שלילי.¹⁴⁰

נדריים בשעת צרה - במדרש¹⁴¹ נראה שזה דבר חיובי. ברם הרא"ם¹⁴² מסביר שיעקב נדר בגלל שזה היה לפני מתן תורה ולא היה איסור אם היה עובר על נדרו. אך קשה איך הוא יסביר את הנדר של ישראל במלחמת עמלק?

נדרי מצוה וצדקה - הרמב"ן¹⁴³ אומר שלא טוב לנדור לצדקה, אלא אם יש עני יתן לו מיד, ואם אין אז יתן כשיגיע עני, ולא ינדור אלא אם כן הוא חושב שללא הנדר הוא לא יתן. ברם, במקום אחר¹⁴⁴ כתב הרמב"ן שכל מה שלא טוב לנדור זה דווקא בנדרי הקדש, שיש חשש תקלה, ובמקרה כזה אין רצון לקב"ה בקרבן, אבל בנדרי מצוה וצדקה נודרין לכתחילה, ומשמע גם כשחושב שיעשה את זה גם בלי לנדור.

נדר נזיר - המאירי מסביר שיש שלש דעות בין התנאים¹⁴⁵: לפי ר' אלעזר הקפר ור' שמעון זה תמיד לא טוב, בגלל שהמצער עצמו מן היין נקרא חוטא. לפי שמעון הצדיק אין בעיה בעצם הנזירות, אלא שיש חשש שלא יקיים אותה כראוי, ולכן כשנודר לשם שמים זה מצוה¹⁴⁶. שמעון הצדיק מצריך שעצם הנזירות תהיה לשם שמים. לפי ר' יהודה לא צריך שעצם הנזירות תהיה לשם שמים בשביל שהנזירות תהיה חיובית, אלא מספיק שנוזר כי רוצה להקריב את החטאת והאשם, שנזיר מחויב בהם, לשם שמים.

ברמב"ם¹⁴⁷ נראה שמי שנודר להיות נזיר לא בשביל להינצל מן החטא אלא בשביל להיות קדוש¹⁴⁸ הרי זה משובח.

מכל מקום רואים שעיקר הסיבות לא לנדור הן חשש שיעבור על איסור וכוונה שלא לשם שמים, דברים שלא שייכים בצדיקים, ולכן לגביהם הנדרים הינם דבר חיובי.

ולגבי השאלה ששאלנו בראש המאמר - האם זה בצדק שהנדרים כיום אינם חלק מעולמנו, ישפוט הקורא בעצמו לאור כל מה שכתבנו...

¹³⁸ ולא משנה אם אמר הרי זו או הרי עלי.

¹³⁹ אך בריטב"א בחולין שהבאנו לעיל ובמאירי כאן משמע שיראת העונש זו כוונה טובה, ולשיטתם כוונה רעה זה להתגאות.

¹⁴⁰ ולפי זה בתירוצן של נזיר הגמרא חזרה בה מהלל.

¹⁴¹ בראשית רבה פרשה ע.

¹⁴² בשטמ"ק.

¹⁴³ בפסקים על נדרים ט.

¹⁴⁴ חולין דף ב:

¹⁴⁵ בסוגיה בנדריים ט: -י.

¹⁴⁶ הרשב"א מביא שני הסברים בזה: או כשנוזר לשם שמים אין חשש שיבא לידי תקלה, או שאע"פ שיש חשש, בכל זאת המעלה

שיש בלנוזר לשם שמים מאפילה על החסרון.

¹⁴⁷ בסוף הלכות נזירות.

¹⁴⁸ ברם, הכס"מ והרדב"ז הבינו בו שהוא נודר לכונן דעותיו ולתקן מעשיו - הם הפנו לסיפור של שמעון הצדיק.